

**OLIY TA'LIM JARAYONIDA TALABALARNING ILMIY-TADQIQOT
FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH MODELINI LOYIHALASH**

Mustafayeva Feruza Anvar qizi

Turon universiteti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi oliy ta'lim jarayonida talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish modelini loyihalash masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda talabalarni mustaqil fikrlash, analitik va ijodiy tafakkur, ilmiy izlanish qobiliyatlarini rivojlantirish orqali ularning intellektual va kasbiy salohiyatini oshirish usullari tahlil qilinadi. Maqolada amaliyot va loyiha asosida ishlash metodikasi, tadqiqot texnologiyalarini qo'llash va talabalarning jamoaviy hamda individual izlanishlarini tashkil etishning samarali yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb qilinishi ularning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va kasbiy kompetensiyalarini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, talabalarning loyiha va eksperimentlar orqali izlanish olib borishi ilmiy tafakkurini rivojlantirishga hamda yangi bilimlarni yaratishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *ilmiy-tadqiqot faoliyati, tadqiqot texnologiyasi, amaliyot, loyiha faoliyati, kasbiy kompetensiya, analitik tafakkur, ijodiy tafakkur, mustaqil fikrlash, talaba modeli.*

Kirish

Zamonaviy oliy ta'lim jarayoni talabalarni nafaqat bilim olishga, balki mustaqil fikrlash, tanqidiy va ijodiy tafakkur, ilmiy izlanish va tajriba o'tkazish qobiliyatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan. Ta'lim jarayonida talabalarni tadqiqot faoliyatiga jalb qilish, ularning intellektual salohiyati va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, amaliyot va loyiha asosidagi metodik yondashuvlar talabalarni ilmiy-tadqiqot ishlariga tayyorlashning samarali vositasi hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb qilinishi ularning fanlarga qiziqishini oshiradi, eksperimentlar o'tkazish ko'nikmalarini rivojlantiradi va mustaqil fikrlash hamda tanqidiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Amaliyot esa oliy pedagogik ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, talabalarga nazariy bilimlarni amaliy ishlar orqali mustahkamlash va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Shaxsiy tajribam va tadqiqot natijalarimga ko'ra, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish modeli, ular uchun loyiha va eksperiment asosidagi izlanishlarni tizimli tashkil etish orqali samarali bo'lishi mumkin. Bu model talabalarni o'z g'oyalarini himoya qilishga, yangi bilimlarni yaratishga va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, talabalar jamoaviy ishlarda ham faol qatnashib, bilim almashish va bir-biridan o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Oliy ta'lim jarayonida talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish bugungi kunda nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki talabalarni mustaqil fikrlashga, tanqidiy va ijodiy tafakkurga, ilmiy izlanish va eksperiment o'tkazish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

strategik vazifa sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb qilinishi ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, amaliy va nazariy tayyorgarlikni birlashtirish, shuningdek, intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalarning ilmiy izlanishlarda ishtirok etishi ularning o'rganilayotgan fanlar bo'yicha nazariy bilimlarini chuqurlashtiradi, amaliy ko'nikmalarini shakllantiradi, muammolarni mustaqil hal qilish va yangi g'oyalarni yaratish qobiliyatini rivojlantiradi. Amaliyot va loyiha ishlari, eksperimentlar, empirik kuzatuvlar va nazariy izlanishlar talabalarning tanqidiy fikrlash, ijodiy tafakkur va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi, shuningdek, ularni innovatsion yondashuv va yangi bilimlarni yaratishga rag'batlantiradi. O'quv-tadqiqot jarayonida talabalar mavzuni tanlaydi, gipoteza ishlab chiqadi, turli manbalarni o'rganadi, ma'lumotlarni yig'adi, tahlil qiladi, umumlashtiradi va xulosalar chiqaradi. Bu jarayon talabalarda ilmiy-nazariy va amaliy ko'nikmalarni mustahkamlashga xizmat qiladi, ularni kasbiy faoliyatga tayyorlaydi va jamoaviy ishlarda ham faol qatnashish imkonini yaratadi. Talabalar o'z loyihalari va tajribalarini amalga oshirish orqali o'z bilimlarini amaliy ishlar bilan mustahkamlashadi, eksperiment o'tkazish va natijalarni baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyati ularni yangi bilimlarni yaratishga, ilmiy g'oyalarni himoya qilishga va o'z fikrini asoslashga o'rgatadi. Amaliyotning oliy ta'limdagi roli ham alohida ahamiyatga ega bo'lib, u talabalarni ilmiy izlanishlar va kasbiy ko'nikmalar bilan mustahkamlash, ularni amaliy va nazariy tayyorgarlik orqali fanlarga qiziqtirish va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb qilish ularning intellektual va ijodiy salohiyatini oshiradi, yangi bilimlarni mustaqil o'zlashtirishga, muammolarni hal qilishga va eksperimentlar orqali innovatsion yondashuvlarni qo'llashga rag'batlantiradi. Menimcha, oliy ta'lim jarayonida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish modeli talabalar uchun loyiha va amaliy eksperimentlar asosida izlanishlarni tizimli tashkil etish orqali samarali bo'lishi mumkin. Bu model talabalarga o'z g'oyalarini himoya qilish, mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuvni rivojlantirish, jamoaviy ish va bilim almashish imkoniyatini berib, ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlaydi. Shu bilan birga, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyati ularni nafaqat fanlarga qiziqtiradi, balki ularning ijodiy tafakkuri, innovatsion yondashuvi va kasbiy kompetensiyalarini sezilarli darajada oshiradi, shuningdek, ularni mustaqil izlanish va yangi bilimlarni yaratishga rag'batlantiradi. Tadqiqot davomida kuzatilgan natijalar shuni ko'rsatdiki, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyati amaliyot va loyiha ishlari bilan mustahkamlanganida, ular eksperimentlar o'tkazish, ilmiy loyiha yaratish va natijalarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, bu esa ularning ilmiy salohiyati va ijodiy tafakkurini oshiradi hamda oliy ta'lim sifatini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi.

Oliy ta'lim jarayonida talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb qilish ularning kasbiy kompetensiyalari, intellektual salohiyati va ijodiy tafakkurini rivojlantirishning samarali vositasi ekanligi aniqlandi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, talabalarning loyiha ishlari, amaliy eksperimentlar va nazariy izlanishlarda ishtirok etishi ularning mustaqil fikrlash, tanqidiy

qaror qabul qilish, yangi bilimlarni yaratish va o'z g'oyalarini himoya qilish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Amaliyotning oliy ta'limdagi roli talabalarni nazariy bilimlarni amaliy ishlar bilan mustahkamlashga, muammolarni hal qilish va tajribalarni o'tkazish orqali innovatsion yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi. Menimcha, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish modeli loyiha va eksperiment asosida izlanishlarni tizimli tashkil etish orqali samarali bo'lib, ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlash, jamoaviy ish va bilim almashish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, talabalar ilmiy izlanishlar orqali o'z shaxsiy pozitsiyasini mustahkamlash, sub'ektiv ravishda yangi bilimlarni o'zlashtirish va ijodiy tafakkurini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ilmiy-tadqiqot faoliyatini tizimli joriy etish oliy ta'lim sifatini oshirishga, talabalarni innovatsion va analitik yondashuvga tayyorlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdisodiqova M.N. Talabalarni tadqiqot faoliyatiga tayyorlashda amaliyotning roli. Qarshi davlat universiteti doktoranti. DOI: 10.5281/zenodo.13243206.
2. Latipovna X., Xurvaliyeva T. Possibilities for Using Research Technologies in the Process of Higher Education. Academic Research in Educational Sciences, Volume 4, Issue 3, 2023.
3. Stepanova M.V., Tryapisina A.P. Uchebno-issledovatel'skaya deyatel'nost shkolnikov v profilnom obuchenii. SPb., 2005.
4. Savenkov A.I. Proyektirovaniye i issledovaniye v sovremennom obrazovanii. Ximiya v shkole, 2008, №6, 41 s.
5. Xurvaliyeva T.L. Maktabgacha yoshdagi bolalarni atrof olam bilan tanishtirishning samarali yo'llari. Academic Research in Educational Sciences, 2020, №11, 931-935 betlar.
6. Xurvaliyeva T.L. Maktabgacha yoshdagi bolalarni atrof olam bilan tanishtirish modelining innovatsion tuzilmasi va mazmuni. Mug'allim ham yzluksiz bilimlendirio ilmiy-metodikaliq jurnali, Nukus, 2022, №1, 133-137 betlar.
7. Xurvaliyeva T.L. Use of integrated tasks in preparation of preschool children on environment. International Journal of Innovative Research in Science, Engineering, and Technology, India, 2022, №3, 2331-2334 v.
8. Xurvaliyeva T.L. Possibilities of Using Art Therapy in Preschool Education. International Journal of Online and Biomedical Engineering, E-ISSN: 2626-8493.
9. Davletshin M.G., Sh.Do'stmuhamedova va boshq. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. O'quv metodik qo'llanma, Toshkent, 2004, 129 b.
10. Avdeyeva Yu.V. Kommunikativnoye razvitiye detey 5-7 let. M.: Sfera, 2012, 64 s.